

Riigikogu põhiseaduskomisjon
pohiseaduskomisjon@riigikogu.ee

Teie 09.04.2026 nr

Meie 28.04.2026 nr 6-3/26-421-5

**Arvamus kohtute seaduse ja teiste
seaduste muutmise seaduse
(kohtumenetluse kiirendamine) eelnõu
854 SE kohta**

Lugupeetud põhiseaduskomisjon

Täna võimaluse eest avaldada arvamust kohtute seaduse ja teiste seaduste muutmise seaduse (kohtumenetluse kiirendamine) eelnõu 854 SE kohta (edaspidi eelnõu).

Käesolev arvamus on koostatud kohtunike tagasiside pinnalt ja ei ole kooskõlastatud Harju Maakohu üldkoguga ega ka laiapõhjalise kvoorumiga.

Kohtunike arv (eelnõu §1 p 10)

Kohtunike arvu sätestamine seaduses ei ole otstarbekas. Ajutiste kohtunike arvu suurendamiste korral on vajalik seadust muuta ja see on väga aeganõudev ja samas ka poliitiline otsus. Kohtunike arvu juures on vajalik silmas pidada ka seda, et paljudel kohtunikel on tulenevalt juhtimisfunktsioonist ja ka omavalitsusorganites osalemisest vajalik vähendada kohtuniku töö tegemise koormust. Suure kohtu osakonnajuhatajal peab olema vähemalt 50% tööajast võimalik olema võimalik kasutada juhtimisülesannete täitmiseks. Kohtunike arvu määramise aluseks peaks olema jälgitav arvutus, mis on seletuskirjas lahti kirjutatud.

Kui kohtunike koormused vähenevad haldusorganite töös osalemisel, teiste koormus suureneb. Arvestades tänaseid täitmata kohti ja koormust, võib see olemasolevate kohtunike koormust veelgi suurendada.

Kohtunike arvu võiks määrata kohtute nõukogu, sest see annab suurema ja paindlikuma võimaluse vastata ühiskonna ootustele ja majanduskeskkonna muudatustele.

Kohtute seaduse § 34 lg 1 ja 2 sõnastus (eelnõu § 1 p 46).

Kohtute infosüsteemi kaasvastutavad töötajad on kohtud ning infosüsteemi pidamist ja arendamist korraldab Kohtuhaldusteenistus.

Peab olema selgelt sõnastatud, kes on vastutav töötleja ja kes on volitatud töötleja. Praegu ei saa aru, kas kohtuhaldusteenistus on vastutav töötleja või süsteemi arendaja. Seletuskirja järgi antakse kohtutele üle ka kohtuistungis transkriptsioonisüsteem SALME, aga selle kohta ei ole seaduses konkreetset sätet. Kuna enamik kohtutes kasutatavaid digilahendusi jäävad Justiits- ja Digiministeeriumi vastutusalasse, siis võiks see olla seaduses fikseeritud ning täiendavalt on vaja sätestada koostöökohustus, et neid süsteeme arendataks koos. Lisaks on seletuskiri segane, väites, et alguses on Justiits- ja Digiministeeriumi ikka vastutav töötleja edasi. Seletuskiri väidab samuti, et 2027 eeslari käigus otsustatakse mil määral on Justiits- ja Digiministeeriumi vastutav töötlema ja mis osas Kohtuhaldusteenistus. See peab olema selgelt seaduses sätestatud, mitte olenema raha hulgast.

Eelarve seisukohast, kui isik on vastutav töötleja, siis see tähendab, et tal on täielik voli teha otsuseid kogu süsteemi osas sh selle turvalisuse, arenduse ja ligipääsude kohta. Kui eelarvet ei ole, siis ei saa panna ka vastutava töötleja kohustusi.

Oluline on märkida, et Kohtute Infosüsteemi arendamise eelarve osas ei ole hetkel selgust ei selles osas, kus see paiknema hakkab ega ka selles osas kui suur see olema hakkab. Kohtute Infosüsteem ei vasta täna enam kohtute vajadustele ja kui seda ei uuendata, siis on mahajäämus asjade lahendamise juures veelgi suurem. Täna ei võimalda süsteem tööd efektiivsemaks muuta, pigem on tegemist pabertoimikute elektroonilise versiooniga.

KS § 34 lg 2 volitatud töötleja kustutamine ei muuda olukorda paremaks. Eelnõus mõnab ministeerium, et vastutava ja volitatud töötleja regulatsioon ei ole päris kooskõlas IMÜM sätetega.

Kohtute seaduse § 36 punkt 1 (eelnõu §1 p 51)

/Kohtu üldkogu/ „1) kinnitab kohtu koolituskava;“;

Koolituskava üldkogule kinnitada andmine ei ole kooskõlas tänaste põhimõtetega. Kohtusüsteem liigub võimaikult individuaalselt kohandatud koolitusplaani poole, mis on seotud otseselt tagasisidestamise ja kohtuniku individuaalse toimetulekuga (sh distsiplinaarmedmena), seega üldkogu poolt koolituskava kinnitamine ei ole kuidagi asjakohane, kuna üldkogu ei saa tagada koolituskohustuse täitmist. Mõistlik on see kohustus panna eestseisusele või isegi kohtu esimehele, kes peab tagama, et kohtunikud koolitustel käiksid. Üldkogule võib anda õiguse anda suuniseid koolituskava kohta.

Kui eestseisus kinnitab tööjaotusplaani kuulates ära üldkogu arvamuse, siis võiks üldkogu pädevusse lisada ka arvamuse avaldamine tööjaotuse kohta.

Kohtute seaduse § 36² lg 1 p 3 (eelnõu § 1 p 55)

Eestseisus otsustab menetlusgruppide moodustamise. Tegemist on töökorraldusliku küsimusega ja see ei peaks olema eestseisuse pädevuses. Ei sobi oma detailsusastmelt ega ka süstemaatiliselt sellesse loetelusse. Menetlusgrupp ei ole kohtu institutsioon. Eestseisus võiks otsustada kohtu töökorralduse ja struktuuri üle, sellise abstraktsustasemega sõnastuses piisab, et eestseisus saaks korraldada kohtu tööd.

Kohtute seaduse § 37 lg 4¹ (eelnõu § 1 p 59)

Ebaselge mõiste „äriõiguse asjad“, kas on mõeldud ühinguõiguse asju või äriregistri asju? Kas selle all on mõeldud äriseadustiku alusel lahendatavad asju või midagi laiemalt. Seletuskiri seda ei täpsusta, üksnes märgib, et äriõiguse asjade alla kuulub ka intellektuaalomand. Arvestades töövaidluste vähest arvu, puudub vajadus eraldi spetsialiseerumise vajadus.

Nii seadusest kui ka seletuskirjast jääb segaseks, mida mõeldakse koolituse mahu all. Kui selle all mõeldakse eelarvet, siis seda võib tõesti kohtute nõukogu kinnitada st milline osa eelarvest läheb koolitusele.

Kohtute nõukogu (eelnõu § 1 p 71)

Riigikogu nimetatud isikud peaksid olema valdkonna professionaalid, mitte Riigikogu liikmed, see peaks olema selgelt seaduses sätestatud. Riigikogu võiks nimetada isiku, kel on avaliku halduse ja juhtimise kogemus.

Arengukava (eelnõu § 1 p 80)

Arengukava peab olema seotud riigieelarvega. Igasugused tulemuskokkulepped peavad lähtuma adekvaatselt metoodikast (kui palju maksab kohtuasja läbivaatamine) ja peavad olema ka seaduses meetmed, mis saab, kui tulemusi ei saa tagada, sest raha ei ole.

Eelarve (eelnõu § 1 p 82)

Kohtute grupi eelarve projektile lisatakse konkreetse eelarveaasta oodatavad tulemused, lähtudes kohtute arengukavast – nimetatud säte on liiga üldine ja ei anna eelarve koostamiseks piisavaid suuniseid. Juhul, kui eelarve koostamise aluseks on vajalik arvesse võtta oodatavaid tulemusi, siis on vajalik see seaduses sisustada. Teine võimalus on nimetatud säte kustutada. Praegusel kujul ei täida säte eesmärki, kuna ei ole võimalik aru saada, millest eelarve koostamisel lähtutakse.

Kohtuniku ametikitsendused (eelnõu § 1 p 97, 98 ja 99)

Toetame kohtunike ametikitsenduste leevendamist. Ametikitsendused kehtestati olukorras, kus kohtunikel olid märksa laiemad sotsiaalsed tagatised pensioni näol ja töövõime kaotuse korral. Sotsiaalsete tagatised ja ametikitsendused peavad olema proportsionaalsed. Pensioni ja töövõimehüvitise kaotamisega peab kaasnema ka ametikitsenduste leevendus. Kohtunikul on üldine erapooletuse nõue ning ka kohtuniku ameti välisel tegevusel peab ta igal juhul kaaluma, kas kõrvaltegevus ühtib kohtuniku ameti väärikuse ja erapooletuse tingimustega.

Kohtute seaduse muutmise rakendamine

Kohtute seaduse muudatuste läbiviimine 2027 aastaks on liiga optimistlik, mõistlik oleks teha muudatus 2028 kevadel.

Rahvakohtunike institutsiooni kaotamine

Tegemist on väga olulise muudatusega, mis on vajalik kindlasti võimalikult kiiresti vastu võtta.

Riigilõivu seaduse muudatused (eelnõu § 18)

Toetame riigilõivu seaduse muudatusi. Tegemist on väga vajalike muudatustega, mis on vaja võimalikult kiiresti vastu võtta.

Ettepanek riigilõivu seadusesse teha muudatus, et võlausaldaja nimekirja kinnitamisel makstakse määruskaebuse esitamisel lõivu nõude suuruselt. See vähendaks kindlasti põhjendamatute kaebuste esitamist.

Tsiviilkohtumenetluse seadustiku § 176 lg 1 (eelnõu § 23 p 1)

Toetame kohtumenetluse muutmise sätteid.

Kui asja vaadatakse läbi kohtuistungil, esitab menetlusosaline kolme tööpäeva jooksul arvates kohtuistungist, kus lõpetati asja arutamine, menetluskulude nimekirja menetluskulude rahalise suuruse kindlaksmääramiseks, milles on näidatud kulude täpne koosseis.

Väga tihti toimub edasine menetlus kirjalikus menetluses, seega kohus kombineerib kirjalikku ja suulist menetlust. Säte võiks siiski jääta kohtule kaalutusruumi. Teisalt, kui seadus sätestab ühtse tähtaja, puudub ka vajadus menetluskulud kättetoimetamiseks. Menetluskulude nimekirja kättetoimetamise kohustus on praegu menetlust pidurdav toiming. Peaks piisama, et see oleks kättesaadav Kohtute Infosüsteemis.

Vangide tervishoiuteenused

Eelnõuga täiendatakse vangistusseaduse § 53¹, mis näeb ette kinnipeetavatele tervishoiuteenuse osutamisega seotud vaidluste lahendamise. Muudatusega nähakse õigusliku selguse huvides vangistusseaduses ette, et kinnipeetavale tervishoiuteenuse osutamisel eraõiguslikus suhtes tekkinud vaidlus lahendatakse maakohtus.

Puudub mõjude hindamine, kui palju neid asju on ja palju maakohtutele koormus tõuseb. Mõjude hindamine on pinnapealne.

Lugupidamisega

(allkirjastatud digitaalselt)

Liina Naaber-Kivisoo

kohtu esimees